

Intersektionalitet

– udsat for teoretisk justering

AF DORTHE STAUNÆS &
DORTE MARIE SØNDERGAARD

Hvad er intersektionalitet egentlig for noget? Refereres der overhovedet til det samme, når intersektionalitet bliver videnskabelige teksters nøgleord? Og hvad har 'corporate masculinity' og 'coachende ledelsesstil' med udviklingen af et begreb om intersektionalitet at gøre?

Intersektionalitet er blevet et centralt begreb, når man vil forstå klassiske, sociokulturelle identifikations- og differentieringskategorier som f.eks. køn, etnicitet, seksualitet, race, alder og handicap i deres indbyrdes sammenhænge. Begrebet fremhæver, at kategoriernes effekter ikke kan forstås løsrivet fra hinanden. Og til at anskueliggøre pointen bringes en række forskellige metaforer i anvendelse. Man taler om 'sammenvævning', 'sammenfiltrering', 'samspil', 'toning', 'gennemvædning', 'sammenlåsning', 'krydsende og overskridende bevægelser' for blot at nævne nogle. I denne artikel sætter vi spot på intersektionalitetsbegrebet og på nogle af de teoretiske justeringer, der efter vores mening kan være produktive i forhold til dets analytiske anvendelse i en socialpsykologisk udforskning af mangfoldighed, køn og – i denne artikel mere specifikt – vejene til topledelse.

I 2003-2005 arbejdede vi med forskningsprojektet *Mangfoldighed, Køn og Topledelse* (Staunæs 2006a, Staunæs & Sønder-

gaard 2004, 2006, 2006 in review; Søndergaard 2005, Søndergaard & Staunæs 2006 in review) Projektet foregik i en privat virksomhed, her kaldet X-Company, der allerede havde udviklet initiativer til kønsligestilling på det strukturelle plan og integreret dem i forretningen (mentorordninger, ligestillingsudvalg, bonusordninger, diverse branding- og ligestillingskampagner). Med reference til såvel faren for demokratisk underskud som muligheden for økonomisk overskud¹ ønskede virksomheden imidlertid at øge hastigheden, hvormed kvinder blev rekrutteret til poster i topledelsen.

Vores tilgang blev en analyse af komplekse og subtile aspekter i de kønsforståelser og kønspraksisser, som virksomhedens medarbejdere og ledere opererede med i forbindelse med rekruttering, udvælgelse, beslutningstagen og generel interaktion med hinanden. Ideen var at udvikle sproglige og teoretiske bidrag, der kunne ændre sådanne forståelser og praksisser internt i virksomheden. Projektets formål blev derfor at undersøge diskursive mønstre og dynamikker, der var med til at præmissætte rekrutteringsveje, karriereruter, beslutningsgange, netværk, evalueringer m.m. på varierende organisationsniveauer og i forskellige afdelinger.² Vi havde fokus på, hvordan sociokulturelle identifikations- og differentieringskategorier blev til i det, man med Jerome Bruner's (1990) begreb kan kalde medarbejdernes 'meaning-making process'. I forbindelse med sådanne processer interesserede vi os også for, hvordan de klassiske, sociokulturelle kategorier spillede sammen i medarbejdernes forestillinger om og vurderinger af f.eks. 'hvem, der er et talent', 'hvilken slags ledelsesstil, der er passende',³ og 'hvem, der kan honorere ledelsesforventningerne succesfuldt'.

Spørgsmålet er så, hvordan intersektionalitet vil kunne blive et konstruktivt begreb i den type forskning. Og videre hvordan begrebet eventuelt må justeres for at blive analytisk produktivt. For hvad er intersektionalitet egentlig for noget? Hvad

dækker begrebet over? Og refereres der overhovedet til det samme, når intersektionalitet anvendes i forskellige videnskabelige kontekster? Hvad kan et sådant begreb bruges til? Hvilke underbegreber om magt og majorisering forudsætter det? Og hvad kan eventuelt fænomener som 'corporate masculinity' og 'coachende ledelsesstil' have med udviklingen af begrebet at gøre?

Artiklens ide er at etablere en platform for begrebsjustering. Men for at foregribe begivenhedernes gang vil vi allerede nu afsløre en af artiklens hovedpointer, nemlig at justeringen er situeret. Og at vurderingen af, hvor vidt begrebet er anvendeligt eller ej, også er situeret.

ET KONSTRUKTIVT OG BRUGBART BEGREB?

Er et begreb om intersektionalitet konstruktivt? Eller – i forhold til hvad vil det være konstruktivt? Fordrer begrebet solidaritet med bestemte minoriserede grupper? Er det et svar på et ønske om at forske kompleksitetssensitivt eller snarere det modsatte: kompleksitetsreducerende? Ja, det kommer an på – vil vi sige. Der synes at være en række forskellige og meget fagdisciplinære bud på begrebets betydning. Læser man sig lidt ind i litteraturen på området, kan man se, hvordan fejring, afvisning, brug og transformationer af begrebet er situerede og derfor nøje forbundet med de solidariteter, loyaliteter, interesser og ambitioner, som bestemte fagdiscipliner og genstandsfelter afføder.

Begrebshistorien fremhæver i reglen oprindelsen til begrebet intersektionalitet som en, der ligger i den nordamerikanske, sorte feminisme med stærke identitets- og standpunktspolitiske rødder (Collins 1998, Crenshaw 1994, Lykke 2003). Begrebet blev lanceret af juraprofessor Kimberlee Crenshaw i en analyse af, hvordan sorte kvinder blev usynlige i det amerikanske juridiske system. Crenshaw gjorde ikke krav på selv at have udviklet begrebet, men an-

erkendte klart dets historiske rødder (se også Mørck 2005, Brah & Phoenix 2004) i kritisk feministisk raceteori. Det var engagementet i at vise, hvordan sorte kvinder positioneres som 'the outsider within' i en 'matrix of domination' (Collins 1998), dvs. et strukturelt system der favoriserer kategorierne mandlig, kristen, hvid, velhavende, heteroseksuel, slank og ung – det var det engagement, der affødte begrebet. Det var favoriseringerne af visse kategorier og marginaliseringen af bærerne af andre sociokulturelle identifikations- og forskelssættende kategorier, der gjorde begrebet relevant som politisk analytisk redskab. Her handlede intersektionalitet om samtidighed og interaktion mellem (hetero)sexisme, racisme, klasse-mæssig marginalisering og andre undertrykkende 'ismer' koblet til klassisk sociokulturelle kategorier. Begrebet anvendtes og anvendes stadig i forbindelse med politologiske og juridiske diskussioner om civile rettigheder for kvinder, etniske og raciale minoriteter, handicappede og homoseksuelle. Det havde til formål at pege på, hvordan mennesker med særlige sammenfald af kategorier ofte positioneredes uden de samme rettigheder, beskyttelser og privilegier som (bestemte) andre havde.

Som mange andre teoretiske begreber har intersektionalitet foretaget en hastig rejse med en rute tværs over Atlanten og ind i europæiske og skandinaviske kontekster (Knapp 2005), hvor det er blevet taget op i relation til så forskellige tematikker som f.eks. uddannelse, arbejdsmarkedet, integration, mangfoldighedsledelse, politik, migration, trafficking og hip-hop-kultur. Begrebet er rejst fra samfundsvidenskabelige discipliner som jura og politologi og ind i kultur- og humanvidenskaber som antropologi, psykologi, kulturstudier og litteratur- og medievidenskab. Nogle steder er de standpunktsteoretiske og identitetspolitiske rødder fastholdt. Andre steder er begrebet koblet med postkolonialisme (f.eks. de los Reyes & Mulinari 2005). Nogle steder er det kulturstudier og antropologiske op-

mærksomhedsfelter vedrørende kreolisering og hybride kulturer, der har taget begrebet op (se f.eks. Mørck 1998; 2005), og i endnu andre kontekster er rødderne diskuteret og transformeret igennem teoretiske filtre som queer teori, poststrukturalisme, Science and Technology Studies, Aktør-Netværks-Teori og (post) socialkonstruktionisme (Kofoed 2004, Lykke 2003, 2005; Moser 2005, Staunæs 2003a, 2003b, 2004, 2005, Søndergaard 2004, 2005).

Så vidt en fortælling om begrebets historie og rejse, men er begrebet nyttigt teoretisk? Analytisk? Politisk? Intersektionalitet kan, som kønsforsker Nina Lykke (2003) beskriver det, være et samlebegreb, hvor mange forskellige diskursive bestræbelser på at opnå sensitivitet i forhold til kompleksitet kan mødes. Begrebet bliver for nogle et længe ventet svar på et forskningsmæssigt behov for analytisk at kunne møde variation, kompleksitet, 'rod', ambivalens og forandring med forbindelse til sociokulturelle identifikations- og differentieringskategorier. Begrebet bydes derfor af mange velkomment (samtidig med at det videreudvikles) som et samlebegreb for noget, man allerede længe har beskæftiget sig med. Det inddrages i decentrerende og pluraliserende analyser med ambition om at udfordre de eksisterende magt- og dominansforhold (se Brah & Phoenix 2004, de los Reyes & Mulinari 2005, Kofoed 2004, Lykke 2003, 2005, Staunæs 2003, 2005, Søndergaard 2005).

Men fejringen ledsages fra andres side af kritik og tørre konstateringer af, at der ingen grund er til at genopfinde hjulet (Yuval-Davies), al den stund der allerede findes begreber som f.eks. 'transversalisme' (Yuval-Davies), 'nomadiske subjekter' (Braidotti) og 'upassende Andre' (Trin-Min-ha; Haraway), der fanger identiteters og kategoriers overskridelse og kompleksitet langt mere raffineret, end intersektionalitetsbegrebet er i stand til. For nogle er det tendensen til at reducere og fiksere identiteter og kategorier og måske oven i købet ree-

tablere koloniale magtformer baseret på hvidt hegemoni, der bekymrer ved begrebet. I den forstand farver faglige, aktivistiske og politiske interesser vurderingerne af intersektionalitetsbegrebets anvendelighed. I bogen *Anti-Racist Scholarship* (Scheurich 2002) kan man f.eks. læse et ønske om netop at minimere fokus på kategoriers intersektioner og heterogenitet med begrundelsen, at en analyse, der er sensitiv i forhold til sociokulturel kompleksitet, kan give politisk bagslag f.eks. i identitets- eller rettighedspolitiske sammenhænge. I sådanne sammenhænge er entydighed nødvendig, lyder argumentet. Omvendt har andre beklaget, at entydighedsfordringer ser ud til at dominere det politiske-aktivistiske spektrum, og at det kompleksitetssensitive derfor må balancere imellem udskældte positioner som 'halal-hippie' og racistisk feminist (Stauanæs 2004b).

Indenfor politologiske, økonomiske og samfundsvidenskabelige kontekster er begrebet til gengæld talt frem som en udfordring til 'hvid, hegemonisk feminisme' og dermed taget i anvendelse som et anslag mod koloniale tendenser i kønsforskning (de los Reyes & Mulinari 2005). Helt modsat er det til gengæld en manglende udfordring af hvid hegemonisk feminisme, der har bekymret yngre svenske feminister i forbindelse med begrebet. De skriver om intersektionalitet som en potentiel dækmåne for fortsat hvid normativitet (Carbin & Tornhill 2005), dvs. som en måde at fortsætte 'business as usual', fordi kvindekategorien, som de læser begrebet, forbliver intakt som universel fælles enhed, nu blot lakeret med lidt (racialiseret) etnicitet. Her er bekymringen altså reduktionen gennem en art 'Kvinder: Nu også i forskellige farver!'-model.

Men også varierende fagdisciplinære ambitioner og interesser spiller ind i vurderingerne af begrebets potentialer. F.eks. har man i juraen netop brug for at stabilisere kategorier, hvortil der kan knyttes rettigheder og ansvar. Det er derfor også i de juri-

diske og politologiske tekster om konfliktspørgsmål, man klarest finder intersektionalitet forstået som gensidige undertrykkelsessystemer og konvergerende akser af seksisme, racisme og social marginalisering.

En del psykologiske forskere er til gengæld optaget af menneskelig subjektivitet og af socio-kulturelle tilblivelsesprocesser, sådan som de erfares og leves konkret, og deres forskning vil f.eks. have fokus på identiteter og kategoriers fleksibilitet og foranderlighed. Det gjaldt f.eks. vores forskning i køn og ledelse. Allerede i vores ambition om at granske processer vedrørende betydningsdannelse blandt medarbejderne i virksomheden – frem for at granske virksomhedens strukturelle vilkår – ses en tydelig fagdisciplinær situation, nemlig en socialpsykologisk optagethed af de måder, mennesker forstår og tænker på, måderne de producerer sig selv og verden på, samtidig med at de også formes og disciplineres af denne selv samme 'verden'. Det vil sige en faglig opmærksomhed på, hvordan mennesker skaber betydning og diskursiverer erfaringer i interaktion med hinanden og i samspil med (interagerende) fysiske og materielle rammer og fænomener.

Betingelser og processer af den art sætter præmisser for konkrete menneskers muligheder i en organisation. Der er, med det perspektiv, god grund til at undersøge, hvilke muligheder og begrænsninger, som åbnes og lukkes for medarbejdere givet lokale kategori-toninger i en konkret virksomhed. Måderne de sociokulturelle kategorier formes på, toner de tolkninger, medarbejdere og ledelse gør af hinanden i en organisation. De sociokulturelle kategorier (gen- eller om)skabes igennem de spejlinger og tolkninger, konkrete personer møder, qua de kropstegn andre aflæser deres kategoritilhør udfra. Forventningerne har på den måde konsekvenser for, hvad der opfattes som naturligt og selvfølgelig for hvem, og hvad der opfattes som unaturligt eller utroværdigt hos hvem (Butler 1993, Søndergaard 1996).

Men når man er optaget af menneskers måder at opleve og erfare deres verden på, kan intersektionalitetsbegrebet i sin klassiske udformning undertiden stå i vejen for den mere sensitive analyse af, hvordan sociale kategorier fungerer som ordnings- og selekteringsmekanismer i subjekters erfaringsverden. Der kan også i den klassiske udformning af begrebet være en tendens til at tænke deterministisk på måder, hvor undtagelserne og bruddene på orden overses – hvilket måske netop ville være det, der også bliver interessant at inddrage i sin undersøgelse, hvis man har et subjektorienteret videnskabsperspektiv.

Der er i den forstand et fagdisciplinært hensyn at medtænke, når læseren skal vurdere og måske videreudvikle potentialerne i de følgende bud på begrebsudvikling. Artiklens socialpsykologiske begrebsjusteringer er ikke foretaget for at argumentere for én bestemt begrebskonkretiserings forrang. Noget sådant ville være udtryk for teoriimperialisme og negligere frugtbarheden ved andre begrebsliggørelser. Vi tror ikke på, at det er produktivt med et One-Size-Fits-All paradigme (Oudshoorn 1996), snarere tror vi på begreber med sensitivitet overfor genstandsfeltet. I tråd med Donna Haraways (1991) ide om partiel og situeret viden er det vores påstand, at det er langt mere produktivt at bruge forskellige begrebskonkretiseringer for varierende arter af forskelle, af sociale mekanismer og af måder at relatere på. Omvendt bør det partielle perspektiv ikke føre til en forestilling om, at alle typer af intersektionalitetsbegreber per se er 'lige gode'. Det ville være et udtryk for mangesidig teoriimperialisme og en art hukommelsestab på bekostning af faglig ydmyghed. Teoretiske begreber kan og skal ikke rumme hele verden. Man må som forsker lade være med at indtage en enten-eller-tilgang til intersektionalitet og i stedet koncentrere sig om at afklare, hvad man vil, hvornår og hvilke intersektionalitetstilgange, ambitionen så vil kræve. De justeringer, artiklen byder på, kan måske inspirere til præciserin-

ger af begrebet også indenfor andre discipliner – i hvert fald kan de inspirere til, at man holder sig egen faglige disciplinering for øje.

EN METAFOR OM INTERAGERENDE KRÆFTER

Litteraturen om intersektionalitet benytter et væld af forskellige metaforer til at tydeliggøre begrebets muligheder. Metaforer tilbyder et sanseligt appellerende billedsprog, der i den sammenhæng supplerer vores abstrakte analytik på måder, som kan forstærke det analytiske blik og dermed bidrage til analytiske indsigter. Metaforer kan levere en analytisk systematik, der giver mulighed for at følge en figurs forbindelser og byggesten og på den måde måske dreje analysen i uventede retninger samtidig med, at netop det at følge metaforens logik rummer mulighed for en analytisk fremmedgørelse af blikket på det empiriske materiale. Metaforer kan, hvis de bruges reflektivt, hjælpe os med at skærpe blikket også for det ikke selvfølgelige, og for det vi ikke forventede at finde. Metaforer kan derfor også anvendes til at transformere og justere begreber. De kan bruges til at frembringe nye og anderledes associationer og konnotationer og på den måde hjælpe med til at lirke ved allerede etablerede billeder af et givent felt, og ved de spørgsmål man kan stille til det. Men netop reflektivt, ellers kan de nemlig gøre det stik modsatte, nemlig fastholde det selvfølgelige og lukke for nye indsigter

Spørgsmålet er så hvilke associationer og diskursive åbninger og lukninger, hvilke metaforer om intersektionalitet bidrager til at skabe? Hvilke metaforer fanger bedst de interagerende kræfters processuelle karakter og kvalitet, deres gentagelser, brud og omvæltninger – og på hvilke måder? Kan man forestille sig, at varierende typer af interagerende kræfter kræver varierende typer af metaforer for at understøtte varierende definitioner og anvendelser af selve begrebet?

Kan man forestille sig, at der er brug for en anden type metaforer, når man taler om relationer imellem materielle fænomener, end når man taler om normative fænomener? Måske endda andre metaforer, når man taler om relationer mellem materielle og normative fænomener? Og atter andre, når man vil fokusere på relationer imellem velkendte sociokulturelle kategorier og endnu ikke kendte eller blot lokalt kendte kategorier?

Crenshaw bruger et vejkryds som metafor i sine Power Point-præsentationer til at illustrere, hvordan bestemte kategorier kan tænkes som hoved- og biveje, der midlertidigt konvergerer og interagerer. De to svenske doktorandstuderende i statskundskab, Maria Carbin og Sofie Tornhill (2005) afviser intersektionalitetsbegrebet på grund af netop den metafor. Som de skriver, så indikerer et vejkryds to ruter, der mødes i et splitsekund, for så at skilles og ikke nødvendigvis mødes igen. Det er, skriver de, en vildledende metafor, fordi man kan tro, at vejene konstrueres uden reference til hinanden i øvrigt.

Læser man 'intersection' som vejkryds, bliver man informeret af en temmelig strukturalistisk begrebsliggørelse. Ser man på de associationskæder, der skabes omkring vejkrydsmetaforen i forskellige artikler, er det slående, at de hjælpebegreber, metaforen tilsyneladende frembringer, er 'akser', 'linjer', 'addition', 'subtraktion', 'systemer' og 'strukturer'. Set i en sociopsykologisk optik, der er optaget af forandring og handling, bliver den metafor problematisk. Den handler om et kryds i et koordinatsystem. Et møde, et center, en kortlivet berøring, måske et sammenstød. Vejkrydsmetaforen giver en tolkningsramme med mulighed for at få øje på dobbelte, tredobbelte, ja endda flere intersektioner/krydsende veje, men den udstyrer os ikke med hentydninger om, hvad der foregår i krydsene, hvad der bevæger sig, bliver til, forsvinder eller måske ændres. Og magten forsvinder med metaforen på et mere sub-

tilt niveau – hvilket helt sikkert ikke har været hensigten. Men hvordan kan man med vejkrydset forstå, hvad der bliver 'hovedvej' og 'bivej', altså hvad der majoriserer/s og minoriserer/s, og hvad der med en lidt anden terminologi udgør potentialer for forandring og subversion? Hvis vejkrydset er billedet, ja så bliver det vanskeligere at lave en analyse af forandring, subversion og levet liv.

Man kan ikke bare addere kategorier eller undertrykkelsessystemer, citerer Carbin og Tornhill (2005) Lykke (2003) for at skrive, men, spørger de så samtidig polemisk, er det muligt analytisk at fratrække kategorier, at se bort fra bestemte magtakser i sin analyse, når bare man motiverer det? Er det muligt at fjerne kategorier og kalde dem mindre betydningsfulde? Ja, vil vi en anelse provokerende svare og fortsætte: På det genstandsmæssige niveau. Der er faktisk situationer, hvor en klassisk kategori som køn står i skyggen af andre kategorier, f.eks. etnicitet. Gå til kampagnerne om at få flere kvinder i ledelsen og se, hvordan racialiseret etnicitet og klasse forsvinder umærkeligt ud af foldere og kampagnevideoer. Se, hvordan køn momentvis overskygger andre differentieringsmekanismer – for så i det næste at gennemvædes af netop disse konnotationer. Kampagneeksemplet viser ikke, at der findes situationer, hvor køn ikke eksisterer, men det viser, at køn skifter betydningsfuldhed og farve situationelt, og at det begreb, vi skal fange denne flydende form og magtordning med, må kunne gribe det ufærdige, vage og rodede. Derfor må man udvikle et begreb, der kan være parat til at fange sådanne situationer, men begrebet må ikke i udgangspunkt skille, set ud fra genstanden, væsentlige kategorier fra på forhånd, men derimod have en fleksibel analytisk parathed til at se det uventede og forkaste det forventede. På den anden side må man også balancere imellem sin kompleksitetsiver på den ene side og sin forskningsmæssige kapacitet til at håndtere uanede mængde af intersektioner på den an-

den (Staunæs 2004a). På den måde fastholder man, at egen faglige af- og begrænsning ikke udtrykker hele en sags kvalitet, men netop kun et hjørne af den.

Hvad nu, hvis vi tænkte kategorier og hierarkier som processuelle størrelser, som bevægelige og emergerende, som kun momentant markerede og 'rene', men i reglen diffuse og urensede? Hvilken slags metaforer ville vi da få brug for? De videre spørgsmål, sådanne overvejelser ville afføde, kunne være: Forstås det intersektionelle, der skal analyseres, bedst som et vejkryds, som et koordinatsystem? Eller måske snarere som en lagkage? En stak carbonpapirer, der lyssætter og gennemfarver hinanden? Eller et gardindraperi af forskellige transparente stoffer, der folder sig ind og ud af hinanden og som skifter farve og lysmættethed, når vinden tager i dem, eller lyset skinner igennem? Kan intersektionalitet illustreres som en symfoni af toner, der overdøver, understøtter eller overtager hinanden? Eller beskrives intersektionalitet bedst som interfererende bølger af lyd eller vand (som hos f.eks. Moser 2005). Hvad sker der, hvis vi skifter forståelsesrepertoire og går væk fra linjer og akser og i stedet tænker rum, lys, lyd og bevægelse? Bliver metaforen mest produktiv ved at signalere auditive, visuelle, taktile eller fysiske aspekter? Skal den appellere til hørelse, syn sammen med smag eller lugt?

Idéen her er ikke at finde en snedig metafor, der rummer 'intersektionalitetens kerne', men derimod at inspirere til afprøvninger af forskellige former for metaforer og undersøge deres virkning i forhold til at begribe et givet felt og dets mekanismer – for på den måde at få øje for, hvordan der skabes, interfereres med, gennemvædes, tones, farves, støttes, forstærkes, fanges, låses og undermineres (Staunæs 2003).

MAJORITETSEKSKLUSION

I arbejdet med at udvikle intersektionalitetsbegrebet er det vigtigt også at medtæn-

ke magt og dominans, førstehed og andethed. Men måske tænker vi ikke disse aspekter på helt samme måde, som den klassiske intersektionalitetstænkning forudsætter. De fleste forskere i intersektionalitet kan blive enige om, at det er et analytisk begreb til at fange identiteters og sociokulturelle kategoriers komplekse, ambivalente og relationelle karakter, og at begrebet bidrager til forståelser af, hvordan sociale og materielle kræfter organiserer sociokulturel diversitet gennem det vi, forfatterne til denne artikel, ville kalde henholdsvis minoriserende og majoriserende bevægelser eller det, som mere marxistiske eller postkoloniale forskere ville kalde undertrykkelse, dominans, underprivilegering. Men vandene skilles ofte i forhold til begrebsliggørelser af intersektion, magt, handling/agency og forandring.

Det raffinerede i det klassiske intersektionalitetstilbud (dvs. Crenshaw, Collins) er opmærksomheden på, hvordan flere og forskellige undertrykkelsessystemer – sådan som de kommer til udtryk i køn-, klasse- og racekategorier – netop ikke kan forstås hver for sig, men må ses som sammenvævede systemer, der gensidigt interagerer og sammenlåses. Det er systemer, der ikke bare udgrænser minoriteter, men også udgrænser yderligere underkategorier af minoriteter, som f.eks. sorte og økonomisk underprivilegerede kvinder. Med det magtkritiske begreb bliver det muligt at skabe identitetspolitik, hvor ikke blot politisk bekymring og loyalitet forbeholdes de minoriserede, men hvor også forskningsfokus synes at koncentrere sig primært om de minoriseredes forhold. Men den klassiske, magtkritiske tilgang til intersektionalitet etablerer dermed også et minoritetsperspektiv med majoritetsekskluderende konsekvenser, fordi den trods et forsøg på at fange relationer imellem minoritet og majoritet er tavs om, hvordan majoriteten konstitueres – som netop majoritet (Staunæs 2003).

Og her er det så, at det klassiske intersektionalitetsbegreb med sit fokus på magt som primært undertrykkende og med sine

forholdsvist stabile sociokulturelle kategorier må justeres og udvikles, hvis det skal kunne anvendes inden for en socialpsykologisk og kompleksitetsengageret forskningsambition.

INTERSEKTION SOM ET RODET TILBLIVELSESRUM

Havde vi nu anvendt den klassiske tilgang til intersektionalitet i forskningsprojektet om køn og topledelse, ville vi have fastholdt kategorien kvinde og fokuseret på denne gruppes vanskelige vilkår, mens det der skete over "glasloftet" i højere grad ville være gået ubemærket hen. Lader vi os i stedet informere af Foucaults ide om magt som produktiv, sker der noget med tavsheden omkring de majoriserede. Lad os først se på intersektionalitetsbegrebets underbegreber og dernæst eksemplificere dem med pointer fra projektet.

Magtbegrebet hos Foucault indebærer en forståelse af subjektiv tilblivelse som en dobbeltsidet proces, en subjektiveringsproces (Foucault 1980, 1983). Diskursiv magt disciplinerer subjektet. Den underkaster subjektet særlige tilblivelsesbetingelser. Men samtidig er det også netop gennem denne disciplinering, at subjektet bliver til som aktivt og handlende. Det er gennem inddragelsen af en sådan forståelse af subjektivitet og handling, at kategoriernes dynamiske og aldrig endelige karakter bliver fremtrædende. Ved at begrebsliggøre magt som ikke blot et spørgsmål om undertrykkelse, men om multiple og flydende positioneringer med både minoriserende og majoriserende effekter kan man se, at magt skaber kategorier, og at kategorier findes, når magten gør dem. Analytisk må kategorier forstås med stiplede afgrænsninger, idet det er muligt konstant at udfordre, lukke og åbne dem. Pointen er den samtidige tilblivelse og bevægelse af de sociokulturelle kategorier som effekt af produktiv magtudøvelse. Hvilke kategorier, det så bliver betydningsfuldt at følge, må undersøges konkret empirisk.

Skifter man sprog fra engelsk til dansk, og forlader man sig på en knap så strukturalistisk, men snarere foucauldiansk tilgang til magt og tilblivelsesbetingelser, så bliver det muligt at oversætte begrebet 'intersection' uden at tænke i vejkryds, men derimod med fokus på et fænomenproducerende 'sted'/rum imellem 'sektioner' (intersections). Og med dét begrebstvist kan man spørge om intersektionen foregår imellem allerede fikserede enheder? Eller er det et sted, der skaber enheder? Eller et både-og, dvs. et rum for interaktion, hvor det, der allerede (for en tid) er, mødes og (for en tid) bliver til noget, der endnu ikke er? Man kan tænke intersektionalitet som et begreb, der skal fange det, der foregår i og imellem sektioner. I og imellem non-lineære, rodede og fortløbende forbindelse og i og imellem måske sovende, men aldrig stillestående steder, hvor entiteter bliver til, og hvor magt og hierarkier skabes, citeres og omvendes.⁴ En sådan optik vil på den ene side kunne fokusere på, hvordan noget allerede givent 'intersects' og transformerer sig, men den kunne på den anden side lige så vel følge, hvordan noget opstår og – med en omskrivning af West og Zimmermans (1987) begreb 'doing gender – 'gøres'.⁵ I det perspektiv kan intersektion forstås som et produktivt sted for tilblivelse af (ikke kun undertrykkelse, men også) nye identitets- og handlemuligheder, et ambivalent sted med emancipatoriske potentialer og for udvikling af (ikke blot underkastelsesstrategier, men også) modstandsstrategier og overskridende subjektpositioner (se også May & Ferri 2002). Det vil i et socialpsykologisk perspektiv sige, at intersektioner kan være steder for udfoldelsen af såvel besværlige subjektpositioner med tøven, konflikt, besvær, ubehag og misforståelser som effekter (Staunæs 2003, Wetherell 1998, 2004) men også steder, der ser ud til at resultere i mere komfortable subjektpositioner præget af det bekvemme, det nemme, uproblematisk og levelige (Staunæs 2006a, 2006b, Wetherell 2004).

INTERSEKTIONER DER PRIVILEGERER 'CORPORATE MASKULINITET'

Det foucault'ske tag på magten og begrebet om intersektionalitet forstået som rodet tilblivelsesrum kan medføre en majoritetsinkluderende tilgang, hvor der ikke kun ses på kvinder, men også på mænd og på mænd som kønnede individer. Også førsteheder er disciplineret i foucault'sk forstand. Hvor den klassiske magttænkning i reglen forudsætter at vide, hvem den Anden og minoriserede er, ja, så tager den begrebsjustering, vi foretager, hele tiden bestik af situationen og undersøger, hvem der konkret bliver til som den Anden i den givne kontekst, og hvordan også den Første i konkrete situationer (momentant) kan blive den Anden (Staunæs 2004a, 2004b).

I projektet om X-Company fremanalyse-rede vi derfor organisationens førsteheder, dvs. såvel de normativiteter der herskede, de figurer, der signalerede samme og de konkrete subjekter, som udtrykte magtfulde, almindelige og selvfølgelige, og hvordan de(t) konstitueres af forskellige gensidigt interagerende, hierarkiske ordningssystemer af kategorier. Den analysestrategiske pointe bestod i undersøgelsen af førstehedens konstituering, men det at fokusere på førsteheder betyder ikke, at man ser bort fra de, der er positioneret som andethed og minoritet, eller de som befolker de mere besværlige positioner. Snarere betyder det, at man undersøger førstehedens kontigente karakter (Staunæs & Søndergaard 2006). De, der er de Første, kan blive de Andre og omvendt alt afhængigt af, hvordan de bringes til eksistens i deres principielt midlertidige, men i praksis træge konstitueringsform (Staunæs 2004b, Søndergaard 1996, 2005c). Og det implicerer analytiske spørgsmål af typen: Hvornår og i hvilke sammenhænge er hvilke mænd ikke længere en del af førsteheden? Hvornår og i hvilke sammenhænge er hvilke kvinder ikke længere en del af andetheden?

Ofte har 'klasse' i intersektionalitetsanalyser været brugt som et perspektiv i frem-

hævelsen af de undertrykkelsessystemer, der er blevet arbejder-/underklassen til del (se f.eks. de los Reyes & Mulinari 2005, Skeggs 2004). Men som køn handler kategorien klasse heller ikke kun om de markerede Andre. Klasse er ligesom køn ikke kun et anliggende for de underprivilegerede, men i lige så høj grad en differentieringskategori, der må medtænkes, når man undersøger ledelsesmulighederne i toppen af dansk erhvervsliv. Og som Bourdieu og andre klassetænkere har vist, er også 'toppen' blevet til igennem klassesdannende netværker af betydning, gennem kropsliggjorte erfaringer og performativitet, gennem tøj og tilbehør, gennem særlige uddannelsesforløb på bestemte uddannelsesinstitutioner, gennem valget af særlige sportsgrene og gennem særlige seksualitetspreferencer og ægteskabskonstellationer. Dermed er også 'toppen' disciplineret hen i bestemte retninger, der ser ud til at virke på netop direktionsgangene. Ligeså gælder det for racialiseret etnicitet, nemlig at disse kategorier ikke er forbeholdt etnisk-racialiserede minoriteter, men netop privilegerer og disciplinerer majoriteten som netop majoritet (Afshar & Maynard 1994, Frankenberg 1993, Staunæs 2003, 2004).

Ved at sætte de interagerende kønnede, etnisk-racialiserede og klasse-mæssige førsteheder under lup i projektet om køn og top- ledelse fandt vi frem til, at den selvfølgelige normativitet, der bliver til og regerer over glasloftet, er meget mere smal og specificeret, end vi først have antaget. Køn og top- ledelse var ikke blot et spørgsmål om kvinders og mænds forskellige adgange, men om en gentagende konstituering af en obligatorisk ledelsesnormativitet sammenvævet med en tilblivelse af en særlig maskulinitetsform, der igen gennemvædedes af specifikke klasse-mæssige og etnisk-raciale referencer.

'Corporate masculinity' – en organisations- og forretningsorienteret maskulinitetsform (eller som et tilsvarende fænomen kaldes hos Connell 'globalised business-orient-

ted masculinity' (Connell 1998, Connell & Wood 2005) – er således et virksomhedskulturelt fænomen, der genproduceres hver dag. Det er et fænomen, der understøttes af en række gensidigt interagerende kræfter sedimenteret som heteroseksualitet, hvidhed og højere middelklasse, og i relationsoparbejdende processer som malebonding og heteroseksualisering. Andre maskulinitetsformer ser ud til at underordnes 'corporate masculinity' og effekten er, at ikke bare kvinder underordnes, men at også andre etnisk-racialiserede maskuliniteter underordnes (Staubæs & Søndergaard 2004, 2006). Omvendt er 'corporate masculinity' også udtryk for en skrøbelig førstehed, fordi den kræver daglig gentagelse og genkendelse for at kunne bestå. Og det er måske igennem en opmærksomhed på netop skrøbeligheden, på muligheden for brud og på andre etnisk-racialiserede maskuliniteters relative underordning, at vejene til en ansats til forandring af organisationers kønsordning skimtes. Hvis det altså er det, man vil, forstås.

INTERSEKTIONER MELLEML DET ENDNU IKKE KENDTE

Den 'oprindelige' nordamerikanske brug af begrebet intersektionalitet handler om allerede velkendte og forholdsvis veldefinerede baggrundsvariable som køn, klasse, race og etnicitet. Ser man på mere Foucault-inspirerede analyser af intersektionalitet åbnes der op for en videretænkning i samspil imellem ikke blot de klassiske sociale kategorier, men også andre relationaliteter. Det være sig eksempelvis andre mindre udbredte kategorier som 'adopteret', 'elev', 'patient', 'danskerluder' eller 'player' (se f.eks. Cawood, Kofoed 2004, 2005, Myong Petersen 2005, Staubæs 2004, Søndergaard 2004).

I analysen af X-Company kunne der arbejdes med, hvordan mindre udbredte kategorier som f.eks. 'leder', 'administrerende direktør', 'HR⁶-medarbejder', 'højdespringer', 'komet', 'konsulent' og 'ligestillings-

koordinator' interagerede med de subjektiviteter, der levede i virksomheden. Ligesom der kunne teoretiseres over sammenfletningerne af de diskursive normativiteter, der knyttede sig til kategorierne. Det betød en opmærksomhed på organisationens fremfortællinger af 'Den gode Leder' og på normative imperativer om 'god ledelse' sådan som den slags fænomener kom til udtryk i interviewene og i observationerne af dagligdagen, i organisationens læringsvideoer, rapporter, foldere osv.

I X-Company var man i gang med at ændre ledelsesstil fra tidligere tiders bureaukratiske (ordregivende og kontrollerende) leder til en nyere, involverende og coachende ledertype. Den 'gamle' ledelsesform levede i X-Company som et hovedsageligt maskulint konnoteret fænomen. Den nye coachende ledelsesstil havde, mens vi var der, endnu ikke fundet sin helt stabile kønskonnotering, men den rummede elementer af feminine toninger og hvide middelklasse-toninger. I interviewmaterialet sås det, at kvinders berettigelse som ledere i vid udstrækning blev baseret på den forudsætning, at de ville kunne bidrage med noget særligt og anderledes end det, mænd bidrog med – dog i en passende og kontrolleret dosis. Den rette femininitet måtte ikke indebære for meget 'kvindelig livlighed', ikke noget med emotionelle appeller og 'plirren med øjnene' (Staubæs & Søndergaard 2006). Det særlige, kvinder derimod tænkes at kunne byde på, kunne f.eks. være en professionel form for emotionel orientering, der ville kunne hjælpe den nye coachende ledelsesstil på vej gennem styrken i at gennemskue andres tilstand og ved at mestre det dialogiske udgangspunkt for at forme og lede andre mennesker.

Der var imidlertid også brydninger i X-Company-kulturen og kræfter, der arbejdede på at trække den nye ledelsesform over i en maskulin toning. Brydningerne sås i nogle af de (også aktive) forestillinger, der blev formuleret om, at denne nye og delvist feminint tonede form for ledelse nok bedst

ville kunne kontrolleres, doseres og afgrænses af de ledere, der forudsattes at have naturlig adgang til 'hårde' handleformer, nemlig mænd. Ledere i kvindekroppe, der ønskede at profilere sig som moderne, coachende ledertyper, blev f.eks. – hvor disse diskursive praksisser var aktive – pålagt bevisbyrden, når det gjaldt at overbevise om egen kapacitet til at kontrollere forudsat 'blødhed'. Alternativt kunne de gribe muligheden for at profilere sig som mere gammeldags og 'hårde' ledertyper, som et led i at legitimere sig selv som ledelsestalenter. Her skulle de 'kun' bevise, at 'hårdheden' kunne holde, eftersom autoriteten i den form for praksis netop blev givet oppefra og ikke gennem medarbejderengagerende relationspraksisser.

Selvom der her er tale om nogle meget kortfattede og bredpenslede tegninger af særlige pointer fra projektet, håber vi, at de kan anskueliggøre, hvordan de diskursive praksisser i den forstand kunne rumme temmelig uventede og paradoksale mønstre, når konnotationerne knyttet til ledelsesstil og køn studeres som krydsende dynamikker (Søndergaard & Staunæs 2006 in review).

BEGRÆNSNINGER OG BESVÆRLIGHEDER

De begrebsjusteringer, vi her har foretaget, afviser den lette identificering af, hvad en relevant relation og en relevant 'sektion' er, og af hvad vi skal gå efter, og hvilke interagerende kræfter og bevægelser vi skal analysere. Det er vel muligt, at det er andre eller flere kategorier og andre eller flere komponenter, end de, vi allerede på forhånd havde forestillet os, som er aktive i det felt, der analyseres. Det er muligt, at vi må følge andre differentieringsmekanismer og andre magtstrukturer, end det var muligt på forhånd at forestille sig. På den måde er intersektionalitet i denne teoretiske og faglige drejning ikke bare et begreb om overskridelse af kategorier, men snarere et spørgsmål om overskridende forskning guidet af

en overskridende metodologi. Den slags kan skabe støj i forskerens værksted. Nogle finder den art støj produktiv. Andre ville nok overveje, om ikke man skulle reservere begrebet til velkendte sociale distinktioner og undertrykkelsessystemer. De, der måtte have forkærlighed for støj, kunne så anvende andre begrebslige tilgange til deres støjopsøgende formål.

Men vi har nu lyst til at holde fast i begrebet lidt endnu. Begrebets vinkling af intersektioner forstået som rodede tilblivelserum er (for indeværende) et ganske nyttigt analyseredskab, når man arbejder socialpsykologisk med menneskers 'meaning-making processes', og når man på postsocialkonstruktionistisk vis er optaget af at se de små sprækker, der kan skabe forandring. Men det vil være en kortslutning at nivellere faglige og genstandsmæssige forskelle og importere denne begrebsliggørelse uanfægtet i alle andre fagdiscipliner og genstandsfelter, f.eks. på bekostning af vejkrudsmetaforen.

Det besværlige ved at arbejde med et begreb som intersektionalitet, sådan som vi har gjort det, er, at begrebet på mange måder er reserveret til et meget klart paradigme, nemlig det identitetspolitiske og til fagligheder som f.eks. de juridiske og politologiske. Spørgsmålet er derfor, om det overhovedet er muligt at lave en gendigtning af begrebet, eller om det allerede har en forfikseret betydning? Man kan, som vi har gjort det her, prøve at bryde definitionsmagten, men det er klart, at der kan trækkes en række uønskede historisk begrundede konnotationer ind i læsningen af vores analyser, betydninger vi helst havde været foruden, og som forplumrer det, vi forsøger at skrive frem. Der læses altid fra et sted, og stedet blander sig med det, der læses.

Begreberne kan også selv trække uønskede betydninger med sig, som vi ikke er opmærksomme på, ikke kan kontrollere eller slippe af med. F.eks. associationer til bastante gruppesolidariteter, der forstyrrer

ambitioner om at følge de bevægelige minoriseringsprocesser og om ikke blot at stoppe op, når man har fundet interagerende mekanismer, der fremviser én gruppes marginalisering. Faren ved ensidige opmærksomheder kan være, at man begrænser sig selv til kun at tænke i (bestemte) sociale kategorier og deres interaktioner og dermed lukker af for tænkning i sammensatte praksisser. På den anden side kan man stille sig selv spørgsmålet – og her blive politisk på ny – om ikke netop en kategori-opmærksomhed, ja, måske oven i købet en vis form for kategorivogtning i en mere bevægelig form end den identitetspolitiske, er nødvendig i en verden, der gang på gang viser sig ikke alene at have kønnede, etniske, raciale og religiøse skel og hierarkier på dagsordenen, men også at have disse skel på dagsordenen i stadig nye versioner og camouflerede transformationer – nogle gange med nye minoriserings- og majoriseringseffekter? Og med opspeedede kategoriseringsbevægelser kræves måske også en mere sensitiv kategoriseringsanalytik?

NOTER

1. Se Staunæs (2006) om organisatoriske argumenter for mangfoldighedsledelse.
2. Vi indsamlede dokumenter, brochurer og papirer vedr. personalepolitik, rekruttering, test mm. og foretog sideløbende en række observationer på virksomhedens intranet, direktionsgange samt deltog i varierende typer af møder og fik introduceret forskellige slags evaluerings- og testinstrumenter (for metoderne se Staunæs & Søndergaard 2005, Søndergaard 2005).
3. 'Passende' er en fordanskning og majoritetsinkluderende omtolkning af Haraways (1992) begreb om inappropriate/d others. Med majoritetsinkluderende mener vi en tolkningsramme, der ikke kun se på minoriteten men også undersøger, hvordan majoriteten er konstitueret (Staunæs 2003).
4. Her ligger så en diskussion i forhold til begrebet sektion. Sektion betyder: noget der er skåret af en helhed. Et afskåret stykke. Begrebet kan konnotere fiksering og afgrænsning i lidt højere grad, end det ville være optimalt indenfor vores tænkning. Men

man kan ikke få alt på én gang. Skal der imidlertid tages et opgør med sektion – som et led i en videreudvikling af intersektionalitetsbegrebet, så må det ske i en nøje balancering mellem på den ene side det at understrege det flydende og skiftende (nedtone fikseringen) og på den anden side at muliggøre en relativ fiksering begrebsligt. Intersektion – mellem afskårne størrelser – er jo i sig selv en interessant betegnelse: mellem størrelser, der måske var det samme, imaginært var af samme stof, som dekonstrueret ikke nødvendigvis ville kunne skelnes fra hinanden – men som altså er adskilt, demarkeret, formet og dermed igen sendt ind over og igennem hinanden. Det er ikke noget uinteressant billede.

5. Lignende tanker kan genfindes hos McCall (2003), der i sin diskussion af intersektionalitetsbegrebets metodologiske udfordringer taler om intra-kategorial kompleksitet og hos Lykke (2005), der bruger Karen Barad (2003) til at tænke begrebet intra-sektionalitet frem.

6. Human resource management er de måder, man strategisk forsøger at optimere organisationens menneskelige ressourcer gennem målrettet pædagogisk tilrettelæggelse og udvikling af virksomhedens organisationsstrukturer, arbejdsmiljø, opgaver, incitamentstrukturer og kursusvirksomhed osv.

LITTERATUR

- Afshar, H. & M. Maynard (1994) "Introduction to the Dynamics of 'Race' and Gender." I Afshar, H. & M. Maynard (red.): *The Dynamics of 'Race' and Gender – Some Feminist Interventions*. Taylor & Francis, London.
- Barad, K. (2003) Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. In *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. Vol 28, No. 3. pp 801-831
- Brah, A. & A. Phoenix (2004) "Ain't I a Woman. Intersectionality Revisited." I *Journal of International Women Studies*. Vol. 5. No. 3.
- Bruner, J. (1990) *Acts of meaning*. Harvard University Press, Cambridge.
- Butler, J. (1993) *Bodies that matter. On the Discursive Limits of 'Sex'*. Routledge, London.
- Carbin, M. & S. Tornhill (2004) "Intersektionalitet – ett oanvändbart begrepp?". *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Vol. 24. No. 3: 111-114.
- Collins, P. H. (1998) "It is all in the family. Intersections of gender, race, and nation. I *Hypathia*. Vol. 13. No. 3

- Collinson, D. L. & J. Hearn (1996) "Breaking the Silence. On Men, Masculinities and Mangerments. I Collinson, D.L. & J. Hearn (red.): *Men as Masculinities, Masculinities as Men. Critical Perspectives on Men, Masculinities and Management*. Sage, London.
- Connell, R. W. (1998) Masculinities and Globalisation. I *Men and Masculinities*. Vol. 1. No. 1, p. 3-23
- Connell, R. W. & J. Wood (2005) "Globalization and Business Masculinities". I *Men and Masculinities*, vol. 7, No 4, p. 347-364
- Crenshaw, K. (1994) "Mapping the margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color." I Fineman, M. & R. Mykitiuk (red.): *The Public Nature of Private Violence*. Routledge, New York.
- De los Reyes, P. & D. Mulinari (2005) *Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlikhetens landskap*. Liber, Malmö.
- Foucault, M. (1980) *Power/Knowledge. Selected interviews & Other Writings 1972-1977*. Ed. By C. Gordon. Pantheon, New York.
- Foucault, M. (1983) "The subject and power." In Dreyfus, H. & P. Rabinow (eds.): *The Foucault Reader*. Penguin, Harmondsworth.
- Frankenberg, R. (1993) *White Women – Race matters. The Social Construction of Whiteness*. The University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Haraway, D. (1991) "Situated knowledges. The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective." I Haraway, D.: *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. Free Association Books, London.
- Haraway, D. (1992) "The Promises of Monsters: A Regenerative Politics for inappropriate/d Others." I Grossberg, L. et al (eds.): *Cultural Studies*. Routledge. New York and London.
- Knapp, G-A. (2005) "Race, Class, Gender: Reclaiming Baggage in Fast Travelling Theories." I *European Journal of Women's Studies*. No.12: 249-265.
- Kofoed, J. (2003) *Elevpli. In- og eksklusiosprocesser blandt børn i skolen*. Ph.d.-afhandling. Institut for Pædagogisk Psykologi. Danmarks Pædagogiske Universitet, København.
- Kofoed, J. (2005) "Holddeling: Når der gøres maskulinitet og hvidhed." I *Kvinder, Køn & Forskning* nr. 3.
- Lykke, N. (2003) "Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen." I *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Vol. 23 No. 1: 47-57.
- Lykke, N. (2005) "Nya perspektiv på intersektionalitet." I *Kvinnovetenskaplig tidskrift* No. 2-3.
- May, V.M. & B.A. Ferri (2002) "I'm a wheelchair girl now: Abjection, intersectionality, and subjectivity in Atom Egoyan's *The Sweet Hereafter*." I *Women's Quarterly*. Vol. 30. No.1&2: 131-150.
- McCall, L (2003) "Managing the Complexity of Intersectionality." I *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. www.rci.rutgers.edu/~lmc-call/signs1f-ext.pdf
- Moser, I. (2003) *Road Traffic Accidents: The Ordering of Subjects, Bodies and Disability*. Unipub Forlag, Oslo.
- Moser, I. (2005) *Sociotechnical practices and difference: On the interferences between disability, gender, and class*. Paper på Ph.d.-kurset: Intersectionality: Challenges and Potentials på Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Myong Petersen, L. (2005) "Både blanding og asiat – så får jeg det hele. Refleksioner omkring køn, race og seksulitet." Workshop paper på Årskonferencen for Kønsforskning 2005. Ålborg Universitet.
- Mørck, Y. (1998) *Bindestreghsdanskere – fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Forlaget Sociologi, Frederiksberg.
- Mørck, Y. "Multikulturalismens kønsblinde øje. Mangfoldighedsudfordringer og kønsligestilling." I *Dansk Sociologi*. Nr. 3: 7-26.
- Mørck, Y. (2005) "Intersektionalitetsanalyse og diversitetsudfordringer – Fadimesagen." I Bech, H. & A. Scott Sørensen (red.): *Kultur på kryds og tværs*. Klim Forlag, Århus.
- Oudshoorn, N. (1996) "The Decline of the One-Size-Fits-All Paradigm, or, How Reproductive Scientists Try to Cope with Postmodernity." I Lykke, N. & R. Braidotti (red.): *Between Monsters, Goddesses, and Cyborgs. Feminist Confrontations with Science, Medicine, And Cyberspace*. ZED Books, London.
- Scheurich, J. (2002) *Antiracist Scholarship – an Advocacy*. State University of New York Press, New York.
- Skeggs, B. (2004) *Class, Self, Culture*. Routledge, London.
- Staunæs, D. (2003) "Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification." I *NORA – Nordic Journal of Women Studies*.
- Staunæs, D. (2004a) *Køn, etnicitet og skoleliv*. Samfundslitteratur. Frederiksberg.
- Staunæs, D. (2004b) *Etnicitet, køn og skoleliv*. I *Nordiske Udkast*. No. 2: 28-40.
- Staunæs, D. (2005) "From Culturally Avantgarde to Sexually promiscuous. Troubling Subjectivities and Intersections in the Transition from Childhood into Youth." I *Feminism & Psychology*. Vol. 15. No. 2: 149-167.

- Staunæs, D. (2006a) "Mangfoldighedens zombier og kloner." I *Psyke & Logos* No. 2. Dansk Psykologisk Forlag.
- Staunæs, D. (2006b) *Identity corrections: Desirable and/or Forced Crossings*. Paper på 6th European Gender Research Conference, *Gender and Citizenship in a Multicultural Context*, University of Lodz, August 31-September 3, 2006
- Staunæs, D. & D.M. Søndergaard (2004) *Køn og topledelse I X-Company*. Danmarks Pædagogiske Universitet. København.
- Staunæs, D. & D.M. Søndergaard (2005) "Interview i en tangotid." I Järvinen, M. & N. Mik-Meyer (red.) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Hans Reitzels forlag, København.
- Staunæs, D. & D.M. Søndergaard (2006) "Corporate Fictions". I *Norsk Tidsskrift for Kjønnforskning*.
- Staunæs, D. & Søndergaard, D.M. (2006 in review) "Who is ready for the results?"
- Søndergaard, D.M. (1996) *Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktioner i akademien*. Museum Tusulanum, København.
- Søndergaard, D.M. (2004) *Intersectionality – A Nordic Approach*. Paper at the Conference on Feminist Perspectives on Intersectionality. Schæffergården, marts 2004.
- Søndergaard, D.M. (2005a) Making Sense of Gender, Age, Power and Disciplinary Position: Intersecting Discourses in the Academy. I *Feminism & Psychology*. Vol. 15. No. 2: 189-208.
- Søndergaard, D.M. (2005b) "At forske i komplekse tilblivelser." I Bechman, T. & G. Christensen (red.): *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg.
- Søndergaard, D.M. (2005c) Academic Desire Trajectories. Retooling the Concepts of Subject, Desire and Biography. *European Journal of Women's Studies*, 12(3), 2005. (297-313).
- Søndergaard, D.M. & D. Staunæs (2006 in review) "Gender and topmanagement. Intertwining paradoxes."
- West C. & D. Zimmerman (1987) "Doing gender". I *Gender & Society*. Vol. 1. No. 2.
- Wetherell, M. (1998) "Positioning and interpretative repertoires: Conversation analysis and Post-structuralism in Dialogue". I *Discourse & Society* vol. 9. No. 3: 387-412.
- Wetherell, M. (2004) *Intersectionality and Subjectivity: Troubled and untroubled Subject Positions*. Paper at The Conference Feminist perspectives on Intersectionality. Schæffergården, marts 2004.

SUMMARY

Is the concept of intersectionality constructive? In relation to what, who, and where will it be constructive? Does the concept demand a research focus upon certain minoritized groups or is it possible to use the concept in analysing both minoritized and majoritized groups? Is the concept an answer to a longing for complexity or is it rather a way to reduce subjectification into mechanistic and rather inflexible structures? How are phenomena such as 'corporate masculinity' and 'coaching leadership' related to the further work on the concept? The article discusses such questions through theoretical reflections on power, metaphors and agency and through empirical material from the research project Diversity, Gender and Top Management and it offers a retooled conceptualisation of intersectionality as a transgressive methodology on messy spaces of becoming. The article reflects how such conceptualization of intersectionality is constrained by the discipline of social psychology and it discusses the troubles connected with the reworking of concepts.

Dorthe Staunæs, ph.d., lektor,
Institut for Pædagogisk Psykologi
Danmarks Pædagogiske Universitet

Dorte-Marie Søndergaard, dr.philos, professor,
Institut for Pædagogisk Psykologi
Danmarks Pædagogiske Universitet